

Endurskoðun þjóðhagsreikninga í september 2005, árleg keðjutenging og samræmdar tímaraðir

1 Inngangur

Samhliða birtingu bráðabirgðatalna fyrir landsframleiðsluna árið 2004 birtir Hagstofa Íslands einnig endurskoðun á þjóðhagsreikningum sem nær aftur til 1990 og að nokkru til ársins 1980. Endurskoðunin fyrir tímabilið 1980-1990 skiptir óverulegu máli þar sem hún nær eingöngu til verðlags hvers árs og breytir nánast engu í þróun raunstærða. Meiri breyting verður eftir 1990 og nær sú breyting bæði til raunstærða og fjárhæða á verðlagi hvers árs. Breytingarnar eru eftirfarandi:

- Í stað viðmiðunar við fast verð tiltekins árs (var 1990) er nú tekin upp árleg keðjutenging við útreikning á magnbreytingum
- Tímaraðir aftur til ársins 1980 eru gerðar samfelldar
- Birt er ný samræmd atvinnugreinaflokkun þjóðhagsreikninga eins langt aftur og talnaefnið nær, þ.e. til 1973

Hér á eftir er gert nánari grein fyrir hvað felst í þessum breytingum:

2 Ráðstöfunaruppgjör

2.1 Magnvísitölur og fast verðlag

Við mat á magnbreytingum landsframleiðslunnar og einstakra þátta hennar eru fjárhæðir á verðlagi hvers árs reiknaðar til fasts verðlags á ákveðnu ári, nefnt grunnár. Til þessa hafa grunnár við staðvirðinguna verið sem hér segir:

Fyrir tímabilið 1945-1965 var grunnárið 1960

Fyrir tímabilið 1965-1977 var grunnárið 1969

Fyrir tímabilið 1977-1990 var grunnárið 1980

Frá og með 1990 var grunnárið 1990 þar til árleg keðjutenging var tekin upp í september 2005.

Til þess að fá samfellda magnvísitölu allt tímabilið frá 1945 voru einstök grunnárstímabil keðjutengd á grunnári. Nýjasta grunnárið var árið 1990 og því brýnt orðið að skipta um grunnár þar sem verðhlutföll breytast á svo löngum tíma. Með hliðsjón af því sem mælt er með í alþjóðastöðlum og ákvörðunum Evrópusambandsins var ákveðið að taka upp árlega keðjutengingu í stað fasts grunnárs eins og áður var. Þessi nýja aðferð var tekin upp í september 2005 og einstakir liðir ráðstöfunaruppgjörnsins endurreiknaðir aftur til ársins 1990. Árleg keðjutenging hefur það í för með sér að fjárhæðir á verðlagi hvers árs eru færðar til verðlags ársins á undan og magnbreytingin síðan reiknuð sem breytingin á föstu verði fyrra árs. Þannig fæst magnbreytingin milli hverra tveggja ára og þær breytingar eru síðan tengdar saman til þess að fá samfelldar magnvísitölur. Því má segja að í stað þess að grunnárið sé 1990 eins og verið hefur að undanförmu sé grunnárið fyrra árið af hverjum tveimur í útreikningum á magnbreytingum. Þessir útreikningar eru gerðir aftur til ársins 1990 en magnbreytingar fyrir þann tíma haldast óbreyttar. Eftir að árleg keðjutenging hefur verið tekin upp eru eins og áður birtar magnvísitölur. Vísitalan er nú sett sem 100,0 árið 2000 í stað ársins 1990 áður. Árið sem valið er sem 100 nefnist viðmiðunarár (reference year) þegar keðjuvísitölu er beitt.

Auk magnvísitölu eru einnig birtar tölur á föstu verði en þær eru reiknaðar út frá magnvísitölum. Árleg keðjutenging veldur því hins vegar að samtölur stemma ekki við undirliði nema á viðmiðunarári og næsta ár eftir viðmiðunarár.

2.2 Samfelldar tímaröðir

Í mars ár hvert eru birtar fyrstu tölur yfir þjóðhagsreikninga fyrra árs. Þessar tölur eru síðan endurskoðaðar í september sama ár. Bæði í mars og september eru tölur allra síðustu ára endurskoðaðar á grundvelli betri heimilda og til samræmingar í matsaðferðum. Auk þessa er óreglulega en á all nokkurra ára fresti gerðar meiri háttar breytingar sem ná þá yfir lengra árabíl. Nokkuð er misjafnt hve langt aftur í tímann þessar breytingar hafa náð. Sem dæmi af þessu tagi má nefna að haustið 2002 var gerð meiri háttar endurskoðun á þjóðhagsreikningum eins og gerð var grein fyrir í Frétt nr. 95/2002 frá Hagstofunni. Þessi breyting náði aftur til ársins 1997 en engin breyting varð á tölum fyrri ára. Af því leiddi að brot kom í tímaröðina og voru tölur ársins 1997 því sýndar bæði fyrir og eftir endurskoðunina. Síðan þá hafa verið gerðar nokkrar minni háttar breytingar á tölunum aftur til 1997 en fyrri árum hefur ekki verið breytt. Eftir stóð því brot í tímaröðinni á verðlagi hvers árs. Annað brot var í tímaröðinni árið 1990. Aftur á móti hafa magnvísitölur ávallt verið keðjutengdar og myndað samfellda tímaröð.

Ljóst er að brot í tímaröðum valda notendum talnanna nokkrum óþægindum og þess vegna ákvað Hagstofan að eyða þessum brotum bæði árin 1997 og 1990 þannig að tímaröðir á verðlagi hvers árs verða nú samfelldar aftur til ársins 1980. Þessi breyting á við allt talnaefni yfir ráðstöfunaruppgjör þjóðhagsreikninga sem birtist frá og með september 2005.

Brotunum er eytt með því að reikna hlutfallið á milli nýju og gömlu fjárhæðanna í heildarstærðum á tengiárunum, þ.e. 1997 og 1990 og breyta eldri tölum í samræmi við það hlutfall. Þessi breyting er gerð línu fyrir línu þannig að fyrri hlutfallsbreytingar milli ára haldast óbreyttar.

3 Framleiðsluuppgjör

3.1 Magnvísitölur og fast verðlag

Við staðvirðingu og mat á magnbreytingum í framleiðsluuppgjöri hefur árlegri keðjutengingu verið beitt frá og með árinu 1990. Árleg keðjutenging hefur nú einnig verið tekin upp fyrir tímabilið 1973-1990 og kemur hún í stað fasts grunnárs sem var árið 1980.

Magnbreytingin er reiknuð með því að árleg magnbreyting í einstökum atvinnugreinum er vegin með vergum þáttatekjum fyrra árs. Þessar breytingar eru síðan tengdar saman ár frá ári til þess að fá magnvísitölur. Vísitalan er nú sett sem 100 árið 2000 í stað ársins 1990 áður. Árið sem valið er sem 100 nefnist viðmiðunarár (reference year) þegar keðjuvísitölu er beitt.

Auk magnvísitölu eru einnig birtar tölur á föstu verði ársins 2000 en þær eru reiknaðar út frá magnvísitölum. Árleg keðjutenging veldur því hins vegar að samtölur stemma ekki við undirliði nema á viðmiðunarári og næsta ár eftir viðmiðunarár.

3.2 Atvinnugreinaflokkun í framleiðsluuppgjöri

Atvinnugreinaflokkun Hagstofunnar, ÍSAT, er fylgt í framleiðsluuppgjörinu frá og með efni ársins 1997 og allt grunnefnið byggir síðan á þeirri flokkun. Fyrir þann tíma, það er yfir tímabilið 1973-1997, er byggt á eldri atvinnugreinaflokkun Hagstofunnar sem að stofni til er ISIC flokkun frá 1964. Báðar flokkanirnar eru alþjóðlegar en lítilega staðfærðar.

Til þess að fá samræmdar tímaröðir hefur verið leitast við að fella gömlu flokkunina að þeirri nýju og er þá miðað við ÍSAT flokkun í 2ja stafa sundurliðun eða tæplega 60 atvinnugreinar og samdrátt

þeirrar flokkunar á 17 og 6 atvinnugreinar. Hin nýja ÍSAT flokkun er mun ítarlegri en gamla ISIC flokkunin. Af því leiðir að sum gömlu ISIC atvinnugreinanúmerin skiptast á nokkrar atvinnugreinar í ÍSAT flokkuninni. Þetta leiðir til nokkurrar ónákvæmni þegar gamla flokkunin er felld að þeirri nýju og veldur því jafnframt að Hagstofan telur ekki mögulegt að flokka gamla ISIC efni tímabilsins 1973-1997 ítarlegar eftir nýju ÍSAT flokkuninni en hér er gert. Íslenskir þjóðhagsreikningar eru byggðir á þjóðhagsreikningastaðli Evrópusambandsins sem tók gildi í ársbyrjun 1995 og nefnist ESA 95 og var framleiðsluuppgjörið endurskoðað skv. honum frá og með árinu 1990. Fyrir þann tíma byggðu íslenskir þjóðhagsreikningar á þjóðhagsreikningakerfi Sameinuðu þjóðanna, SNA (A System of National Accounts). Þessi breyting veldur því að brot kemur í tímaröðina á árinu 1990 á verðlagi hvers árs en magnvísitölur eru samfelldar frá upphafi, þ.e. frá 1973.

Tölur framleiðsluuppgjörs eru birtar með tvennum hætti. Annars vegar er efni ársins 1997 og síðari ára birt í þeirri mestu sundurliðun sem ÍSAT flokkunin gefur færi á en það er allt að 5 stafa flokkun og samdráttur á yfirflokka. Hins vegar er efnið fram til ársins 1997. Í mestu sundurliðun er það birt skv. gömlu ISIC flokkuninni og yfirflokkuð hennar. Það er einnig dregið saman eftir 2ja stafa ÍSAT flokkun sem er all miklu minni sundurliðun en með því næst samræmi við nýju flokkunina.